

activities may itself become a symbolic representation and become a legitimate basis for its preservation. It is taken as a vocation to her presence in the past.

It reconstructed the formation of tradition. During the historical traditions of the content is determined by socio-economic conditions. In the early stages of development of society traditionally been a universal form of social organization and consolidate the development of culture and the development of society and the complexity of the structure of their importance decreases. The social reality of modern society is characterized by a tradition that combines diverse traditions and social and historical heritage in providing social heredity of the previous stages.

Keywords: traditional society, social reality, historical memory, tradition, innovation, modernization.

УДК 316.62+32.019.5

М. В. Колінько

ВІДКРИТІСТЬ ПУБЛІЧНОГО ПРОСТОРУ І КОМФОРТ ПРИВАТНОГО

Реферат. *Статтю присвячено визначенню меж приватного/ публічного, що допомагає зрозуміти інтерпретації політичного і неполітичного у певному суспільстві. Ця проблема стає все актуальнішою в умовах розірваних війною зв'язків окремих територій Донбасу з іншими регіонами України. Повернення в український публічний простір має бути усвідомленим. Ідентифікація України як чужого іншого не має історичних підстав, а штучно формується на даний час під впливом закритого інформаційного поля. Для руйнування ізоляції необхідно забезпечити доступ усіх територій до інформаційного простору України, налагоджувати систему комунікативних і інших зв'язків. Публічна сфера покликана берегти і забезпечувати свободу приватного життя.*

Ключові слова: приватний простір, публічний простір, індивідуальне, колективне, межі приватного.

Постановка проблеми. Регіоналізація життєвого простору на приватний і публічний, «буття-для-себе» і «буття-з-іншими» є одним з чинників, що впливають на сприйняття людиною оточуючого соціального світу і провокують ті чи інші реакції на соціокультурні або політичні зміни. В даній статті ми проаналізуємо концепт приватного/публічного в контексті осмислення східноукраїнського конфлікту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розмежування приватного і публічного в різних аспектах розглядалася Г. Арендт, Ю. Габермасом, М. Діденко, З. Бауманом, Р. Кобцем, С. Пролєєвим, Р. Сеннетом, О. Ходус. Американський соціолог Дж. Вайнтрауб відзначив фундаментальність категорій публічне/приватне для організації і розуміння сучасної політики, права, моралі і усього того, що можна назвати соціально-політичним життям суспільства [1, с. 1]. Він пропонує розмежовувати уявлення про публічне. По-перше, воно розуміється як то, що бачиться, відкрито і доступно іншим на відміну від прихованого або видаленого з виду (приватного). По-друге, як то, що є колективним або впливає на інтереси і рішення колективу на відміну від індивідуального (приватного). Іноді публічність взагалі розуміють як синонім масовості, проте принципово не можна ототожнювати ці явища.

Виділення невирішеної проблеми. Хоча приватна сфера більшою мірою концентрується на індивідуові, на наш погляд, проводити бінарні паралелі: публічність/приватність – колективність/індивідуальність є помилкою. Індивідуальне стає публічним, наприклад, як спосіб самовираження і самореклами, коли свідомо виносяться на загальний огляд події і факти з приватного життя. Колективні дії можуть відноситися до приватного простору, якщо це стосується сім'ї, домашнього світу або повсякденного буття неофіційних громад.

Метою статті є аналіз концептів приватного та публічного в контексті сучасної дискусії про колективну участь у політиці і наслідки неучасті у публічному світі.

Дж. Вайнтрауб виділяє класифікацію вживання поняття *публічне* в гуманітарній галузі. Перший підхід – ліберально-економічний – пов'язаний з аналізом публічної політики, де «публічне розуміється як сфера державної політики і управління, що протиставляється «приватному» сектору ринкової економіки» [Цит. за 2, с. 53]. Другий – ліберально-демократичний, пов'язаний з так званими добродетями республіки (*republican virtue*), де «публічна сфера розглядається в термінах цивільного і політичного співтовариства» [Цит. за 2, с. 53]. Соціокультурна модель пов'язує публічність із «спілкуванням, світом, де люди зустрічаються і взаємодіють в публічному просторі» і досліджує «культурні практики, правила і конвенції, що структурують суспільне життя» [Цит. за 2, с. 53]. Публічна територія – це місцевість, до якої в силу домагань на громадянство індивід має свободу доступу (але не обов'язково – свободу дії). Офіційно ці території відкриті всім, але певні образи й очікування, що відносяться до правил поведінки, а також категорій індивідів, які ці території використовують, модифікують свободу.

Прогендерний підхід є, точніше, тенденцією в економічному і феміністському аналізі, де «відмінність між приватним і публічним розуміється у рамках відмінності між сім'єю і ринковою економікою» [Цит. за 2, с. 53].

Якщо у рамках лібералізму дихотомія приватне/публічне була визначена, закріплена і встановлена, то у рамках феміністських проектів зроблено її деконструкцію – вона знехтувана, переосмислена, наділена новими значеннями. Саме з розділенням простору на приватний і публічний фемінізм пов'язує нерівність між жіночою і чоловічою статтю, підпорядковане положення жінок і складнощі із захистом їх прав. Світ, в якому простір жінки обмежувався приватним домогосподарством, виключав її з публічного простору взагалі або включав на інших умовах (в якості коханок і родичок впливових політиків, але не самих політиків, символів нації, але не національних лідерів). «Маркування сфер як чоловічої/значимої і жіночої/менш значимої, наслідки цих практик маркування і виключення для жінок, та і сама обґрунтованість такого розділення – ось основні теми, навколо яких концентрується феміністська теорія і практика» [3].

Згідно з ліберально-економічною моделлю «держава приймає на себе роль публічної влади як інстанції, що відповідає за колективний інтерес приватних індивідів, переслідуючих свій власний, індивідуальний інтерес у сфері економічного ринку» [Цит. за 2, с. 53]. Державна адміністрація в якості публічної сфери визначає правила гри і керує колективними діями незалежно від того, відкрито це або приховано від зовнішнього оточення.

У рамках ліберально-демократичного підходу в центр уваги поміщається «здатність людей формувати політичне співтовариство або політичну публіку, брати участь в процесі обговорення загальнозначущих питань і діяти спільно незалежно від державної влади або в опозиції до неї» [Цит. за 2, с. 54]. У цій моделі виділяють два різновиди. Перший, що зацікавив автора даної статті, пов'язаний з позицією Г. Арендт про публічну сферу в її класичному первинному вигляді як «другому житті людини, що вийшла з сфери приватної повсякденності». Г. Арендт вважає, що феномен публічності зароджується ще в античній Греції. Вже з часів античних полісів сфера домогосподарства і політичний простір існували як різні, строго відокремлені одна від одної одиниці [4, с. 39]. Публічне, яке спочатку мало політичні підвалини, з часом перетворювалося на громадський простір. При цьому соціум ставав формою «спільного життя, де залежність людини від її подібних заради самого життя... досягає публічної значущості і де внаслідок цього види діяльності, які служать єдино підтриманню життя, не лише виступають на відкритій публічній сцені, але сміють визначати собою обличчя публічного простору» [4, с. 61-62].

Другий напрям представлено Ю. Габермасом. Під публічною сферою він розуміє грамотне суспільство, здатне бути критичною протипагою державі. У своїй ідеальній формі публічна сфера створюється приватними індивідами, які збираються разом як громадськість і артикулюють проблеми суспільства. Вона є джерелом громадської думки, необхідним для легітимації влади у будь-якій функціонуючій демократії. Ю. Габермас виводить походження публічної сфери з життєвого світу як «резервуару простих взаємодій». Подібно до життєвого світу в цілому, публічна сфера відтворюється через комунікативну дію, для якої досить володіння рідною мовою.

Г. Арендт також пов'язує зародження політичного (ототоженого з публічним) світу із акцентуванням мовного аспекту. У модусах слова і дії людина розкриває себе, свою

унікальність. Буркхард характеризував грецький поліс як найбалакучішу з усіх державних форм. Аренд теж підкреслює, що акцент з дії переміщується на мовлення. Аристотелева дефініція людини як істоти політичної і такої, що володіє *logos* мала на увазі, що грецька політична форма життя була обумовлена мовою. Це не означало, що негромадяни полісу (раби, мігранти), життя яких проходило без логосу, не уміли говорити, але їх слово не мало значення. Мова стала розцінюватися не як супровід дії, а як окремий засіб (умовити, переконати). «Бути політичним, жити в полісі означало, що усі справи улагоджуються за допомогою слів, здатних переконати, а не примусом або насильством» [4, с. 37].

Примус і насильство греки вважали дополітичним способом стосунків, звичним в «поводженні з домочадцями, в сімейності, де голова сім'ї здійснював деспотичну владу, а також у варварських державах Азії, чия деспотична форма правління часто порівнювали з організацією домогосподарства і сім'ї» [4, с. 37]. Неминучість цього примусу пояснювалася античними греками тим, що людина громадська ще не стає політичною (на відміну від філософів Нового часу, які говорили про природний стан війни усіх проти усіх). Те, що ми розуміємо під владою і державою, пануванням і поневоленням, греки, навпаки, вважали дополітичними феноменами, які «мали собі виправдання не в суспільному, але в приватному і були у власному значенні слова не політичними – такими, що до полісу не відносяться» [4, с. 43].

Домашній простір традиційного суспільства ґрунтувався на необхідності. В протилежність йому простір полісу сприймався як вільний. Передбачалося, що «задоволення життєвих потреб усередині домашнього господарства створює умови для свободи в полісі» [4, с. 42]. Г. Арендт саме поліс вважає територією рівності, порядок домашнього світу спирався на нерівність. Політика як область публічного дозволяла і дозволяє відрізнятись від інших, виділятися, є відкритим простором, де кожен має показати, чим він насправді є. Тому те, що здійснюється публічно, надає можливість більшого вдосконалення, ніж територія приватного. Для того, щоб перевершити інших, потрібно знаходитися в просторі, який дає таку можливість. Здатність перевершувати обов'язково припускає наявність цих інших, відмінних від нас, що забезпечується конституційованого спеціально за такими цілями публічного простору разом з «деякою просторово обставленою формальністю, що створює дистанцію; сімейне свійське оточення людей, що належать до *наших*, не лише ніколи не змогло б підтвердити перевагу, але виявилось б прямо-таки підірваним прагненням виділитися з усіх» [4, с. 64]. Міжсуб'єктні стосунки домашнього світу не сприймають Іншого «як рівного співучасника у виопрацюванні рішень, спрямованих на загальне благо... Іншого не сприймали як носія певних прав, а тому стосунки з ним не могли унормовуватися законом як продуктом політичного процесу» [5, с. 114]. Така відсутність Іншого унеможлиблює чітку визначеність *відкритого* у просторі приватного, як зазначав український філософ Р. В. Кобець.

Сьогодні приватність все рідше трактується як необхідна тимчасова втеча з політичного світу, від публічності (*res publica*) в домашній комфорт. Навпаки, створено новітню область інтимного, «приватне окреслює сферу такої інтимності, яка в грецькій античності нам прямо-таки невідома, яку в її витоках ми здатні простежити лише аж до пізньоримського часу, але яка в її розгорнутому різноманітті не була в усякому разі відома жодній епосі до Нового часу» [4, с. 51].

Найважливішою функцією приватного стає забезпечення інтимності. Один з перших теоретиків цієї проблематики Ж.-Ж. Руссо протестував проти вторгнення «соціальності з її мірками в душевні надра, які до того, мабуть, не потребували ніякого особливого захисту». Інтимне суб'єктивно, воно є формою людської екзистенції. Образом бунту «не Руссо проти суспільства», а «Жан-Жака проти людини, яку суспільство зве Руссо» Г. Арендт посилює думку про те, що у бунті «серця проти власної соціальної екзистенції народився сучасний індивід з його... мінливими настроями і схильностями, в радикальній суб'єктивності його чуттєвого життя, що заблукало в нескінченних внутрішніх конфліктних ситуаціях» [4, с. 52]. Корінь внутрішніх конфліктів вона бачить в двоякій нездатності: почувати себе в соціумі як вдома і жити поза соціумом. Критика соціальності, яка привела Руссо і романтиків до відкриття простору інтимного, була спрямована проти її нівелюючих рис, «проти того, що ми нині звемо конформізмом» [4, с. 52]. Під конформізмом німецька філософія розуміє повну однастайність, яка досягається при повній добровільності.

Життя в найвужчому крузі сьогодні не вважається *ідіотичним* (idiotas – не громадяни). Але ж людині, що не бажає брати участь в громадському житті, слід пам'ятати, якою характеристикою вона може бути наділена. Брак соціальної і політичної активності, спроби виправдання політичної інфантильності пріоритетами приватного життя ведуть до спотворення слів і сенсів, помилкових дій і необачних вчинків.

Звертаючись до наших вітчизняних реалій, слід зауважити, що не можна ставити в докір втрату інтересу до соціального і політичного життя тільки жителям Донбасу, це загальна тенденція масового суспільства ХХІ століття. З. Бауман стверджував, що публічне втрачає свій зміст, оскільки суспільство рухається від спільності до уособлення. Ще давні греки усвідомлювали, що поліс, пріоритетом якого є слово і вчинок, може існувати тільки в межах, що утримують певну кількість громадян. Великі скупчення людей розвивають майже автоматичну тенденцію до деспотичних форм правління, будь то тиранічне панування однієї людини або деспотизм тієї або іншої більшості [4, с. 57]. Сучасний індивід інтуїтивно або свідомо відгороджується від наполегливого втручання недбайливої держави або масового суспільства в його життя, втікає у світ приватного, який дарує довірчі стосунки, ілюзію справжності.

Гібриди інформаційної війни привели до побоювання часткою жителів Донбасу «ворожих» сил, адже російською пропагандою поняття з іншої конкретної історичної епохи застосовувалися по відношенню до об'єктів сьогодення, реальність змінювали на догоду політичним завданням. Ця схема була апробована раніше проти країн Балтії. В некритично сприймаючих дійсність людей це викликає бажання відгородитися, закрити свій простір від своєї держави. Щоб не виникало аналогії з закритим суспільством (навіть затяті прибічники повернення до радянського минулого все ж не підтримують сталінського формату відносин), його заміщають приватним (яке ще за старим радянським принципом розуміється як потаємне, приховуване від влади). Ситуація заміщення публічного простору, який викликає не довіру, а невдоволення, тривожить, не відповідає очікуванням, є характерною не лише для територій так званих «Л/ДНР», але і пояснює реакції багатьох українців сьогодні. Розуміння приватного як комфортного і приховуваного забезпечує процедуру збереження обличчя, в той час, як відкритий публічний простір робить людину більш беззахисною, вимагає сміливості самовираження і збільшує ризики втрати обличчя і звичного образу світу.

Але ж є і критичне розуміння публічного, засноване на тому, що публічне поглинає приватне, «не залишає місця для інтимного у житті сучасної людини» [6, с. 49]. Таке трактування звужує його до інформативного аспекту. «Розрізнення приватного і публічного стає справою визначення надійності перешкод для отримання інформації» [6, с. 48]. У цей контекст вписуються судження про «вторгнення держави в особисте життя» або «захист приватних даних» [6, с. 48]. Таким чином, сенс публічного зводиться до «ступені відкритості державної, політичної інформації, або до ступені закритості інформації особистої» [6, с. 48].

Досить складно визначити, де проходять межі приватного і публічного простору, наскільки вони умовні і рухливі. «Відсутність прірви, яку древні мали перетинати, щоб перевершити вузьку область домогосподарства і «підвестись» до області політики є сутнісно сучасним феноменом» [7, р. 33]. Багато форм соціальної взаємодії здійснюються на межі приватного і публічного. Ми упевнені, що наше спілкування з людьми в магазинах, звернення до державних установ, інші ситуації повсякденної взаємодії включені в область приватного простору, і поширюємо на них правила цього типу комунікації. Ми не усвідомлюємо публічну значущість такого роду дій. На цінниках в магазині може бути інформація «Товар з Росії» і вибирати його буде вже не приватна особа, а представник певного публічного простору. Стосунки батьків та дітей відносяться до домашнього, приватного світу, але вплив батьківського комітету на стратегії шкільного виховання – це публічні дії. Приватне визначається публічним простором, який виробляє, регулює і контролює його. Те, що уявляється приватним вибором (вибір професії або одягу, участь у вихованні дітей і приготування їжі, сексуальна поведінка і психологічні реакції), виявляється безпосередньо взаємозв'язаним з публічним дискурсом, державною політикою, сферами права і соціальної стратифікації, соціальними очікуваннями і розподілом влади між соціальними групами. «Фактична присутність сторонніх у ситуації комунікації не змінює автоматично її характеру з приватного на публічний. Публічність комунікації залежить скоріше від уявлення учасників про себе та одне одного в даний момент: чи визначають вони себе і один одного в якості членів

суспільства у соціальній ситуації» [6, с. 49]. Інакше людина може і в публічному просторі наслідувати логіку особистих інтересів і приватного життя. Тоді йдеться не про пасивність людей, а про трансформацію їх активності, перетворення публічної території на «місце розігрування драм та комедій приватного життя. Спектр такої трансформації доволі широкий: від трансляції особистого життя у простір масової комунікації до зловживання становищем у суспільстві заради особистого збагачення» [6, с. 49].

Об'єм цієї статті не дозволяє розглянути дуже важливий пласт проблеми, що вимагає окремого дослідження, – лінію демаркації приватного і публічного у віртуальній Інтернет-комунікації, соціальних мережах, блогах, сучасній журналістиці.

Висновки і пропозиції. Визначення межі приватного/ публічного допомагає зрозуміти, що в певному суспільстві вважається політичним і неполітичним. Ця проблема стає актуальнішою в умовах розірваних війною економічних, політичних і соціокультурних зв'язків окремих територій Донбасу з іншими регіонами України. Чому так сталося, що в одній державі виникли такі антагоністичні настрої? Ця війна створена штучно, тому що немає серйозного етнічного конфлікту, релігійного, культурного, який міг би природним чином перерости у збройний. Це результат політичної пропаганди і зіткнення економічних інтересів. При усій штучності насадження антиукраїнських настроїв на Донбасі, слід визнати, що технології впали на благодатний ґрунт і дали свої сходи. А в умовах війни взагалі правила мирного життя не спрацьовують, тому що це дві різних реальності. Позиції радикалізуються, люди різкіше розмежовують світ на свій і чужий. Неприйняття Іншого (того, хто несе цінності Майдану, або того, хто шанує інших героїв, або має інші геополітичні пріоритети) підштовхнуло до відторгнення цілого політичного світу, в якому до цього жили досить комфортно.

Поновлення і створення нових відносин, спільного політичного простору після встановлення миру зіткнеться з різними, сформованими вже цією війною уявленнями про культурні традиції, життєвий устрій і політичні переваги. Завдання полягає в тому, як зруйнувати ізоляцію, в яку загнані жителі Донбасу в результаті окупації, виключення українських каналів телебачення, преси, систем економічного, комунікаційного зв'язку. У жителів цих територій повинен бути доступ до публічного українського простору і забезпечення свободи від примусових дій з витягування з приватного комфорту «наших», бо це може відлякувати, зустріти природний опір. Публічна сфера покликана берегти і забезпечувати свободу приватного життя.

Повернення в український публічний простір має бути усвідомленим. Люди самі повинні зрозуміти переваги єдиного українського простору, захотіти в нього увійти. Інакше усі спроби примирення натраплятимуть на опір не думаючої, заляканої міфами маси, що не бажає вийти зі свого приватного простору «наших» назустріч іншим. Адже метою входження в публічний простір є не повідомлення про себе, а взаємодія з іншими. Тим паче, що ідентифікація України як чужого іншого не має історичних підстав, а штучно формується на даний час під впливом закритого інформаційного поля. Досвід переселенців Донбасу свідчить про те, що вони не створюють закритих діаспор, як, наприклад, арабські громади в Європі. Переселенці асимілюються в іншому українському просторі.

Дослідження наукових матеріалів і практика показує, що ролі приватного/публічного в ситуації внутрішніх політичних конфліктів не надають достатньої уваги, вважаючи, що ці компоненти «природно» вписуються в життя суспільства. Між тим, трактування простору як соціального конструкту допомагає усвідомити його активну роль в соціальному і політичному бутті, а грамотно побудована комунікація стає важливим чинником формування соціально-психологічного клімату в регіоні, солідарності, пом'якшення розбіжностей, розширення репертуару колективних дій у вирішенні завдань суспільства.

Умовами розділення простору на приватний і публічний є правила, права і можливості доступу. Відкритий публічний простір відведений для формування і реалізації індивідуальності. Він є середовищем розвитку, дає людині можливість виділитися, відчути свою незамінність. Публічна сфера є областю ненасильницького діалогу, орієнтованого назустріч прагматичній згоді.

Список використаної літератури

1. Weintraub J. Varieties and Vicissitudes of Public Space // Metropolis: Center and Symbol of Times, Philip Kasinitz, Ed., 1995. – P. 280-319.

2. Диденко М. Концептуализация публичности: основные подходы / Соціальні виміри суспільства. Вип. 11. – К.: Інститут соціології НАН України, 2008. – С. 52-62.
3. Иванова Е. Публичное: приватизация частного / Женщины в политике: новые подходы к политическому. – Вып. 3 (2013). Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://www.fempol.com/sites/default/files/archives>.
4. Арендт Х. Vita activa, или О деятельной жизни: Пер. с нем. и англ. В. В. Библихина; под ред. Д. М. Носова / Х. Арендт. – СПб: Алетейя, 2000. – 437 с.
5. Идея культуры: виклики сучасної цивілізації / Є. К. Бистрицький, С. В. Пролеєв, Р. В. Кобець, Р. В. Зимовець. – К.: «Альтерпрес», 2003. – 192 с.
6. Волковинська В. О. Публічне і приватне: необхідність кордонів чи криза інтерпретації / Молодий вчений. – 2015. – № 2 (17). – С. 46-50.
7. Arendt H. The Human Condition / Hannah Arendt. – University of Chicago Press, 1998. – 370 p.

Аннотация

Колінко М.В. Открытость публичного пространства и комфорт частного.

Статья посвящена определению границ частного/публичного, что помогает понять интерпретации политического и неполитического в определенном обществе. Эта проблема особенно актуальна в условиях разорванных войной связей отдельных территорий Донбасса с другими регионами Украины. Возвращение в украинское публичное пространство должно быть осознанным. Идентификация Украины как чужого другого не имеет исторических оснований, а искусственно формируется на данное время под воздействием закрытого информационного поля. Для разрушения изоляции необходимо обеспечить доступ всех территорий к информационному пространству Украины, налаживать систему коммуникативных и иных связей. Публичная сфера призвана беречь и обеспечивать свободу частной жизни.

Ключевые слова: частное пространство, публичное пространство, индивидуальное, коллективное, границы частного.

Summary

Kolinko M.V. Openness of public space and comfort of private.

Article gives an overview of basic concepts of private and public space. The theoretical, methodological and practical problems of modern political philosophy are analyzed in their papers. Classification of private and public by the american sociologist J. Weintraub is presented. He suggests to examine public as open, visible and accessible to other unlike the sight hidden or deleted from the eyeshot. Other understanding of public: as collective and that influences on the decisions of collective unlike individual (private).

J. Weintraub distinguishes four scientific approach near a concept "public". In a liberally-economic model the state is undertaken by the role of public power. There is a delegation of economic interests of private persons in the state sphere of politics and management. A liberally-democratic model examines a public sphere in terms of civil and political association.

Sociocultural model binds publicity to open communication, meeting of people in public space. It investigates cultural practices and rules, that put right the structure of public life. The gender (feminism) analysis a problem as the demonstration of differences between family and market economy.

Within the scopes of liberalism opposition "private/public" was set, certain and envisaged. Feminism projects conducted her deconstruction.

Differences in private and public world formation are analyzed. In particular, H. Arendt carried out a reconstruction of history of forming and functioning of public sphere. She examines the origin of the phenomenon of publicity in ancient Greece and equates "public" and "political". The conditionality of Greek political life is underlined a language. Home space of traditional society was base on necessity. In opposition space of policy is examined him as free. Politics and area the public is shown as open-space, where everybody can differ from other, distinguished. In an order to surpass other, it is needed to be in space that has other. The relations of the home world do not perceive Other as an even participant in making of decisions. Absence does Other impossible clear definiteness open in space private.

Determination of border private/public helps to understand that is considered political and notpolitical in certain society. Publicity of communication depends on opinion of participants of itself and each other : whether they determine itself and each other as members of society in a social situation. Otherwise a man can to inherit logic of the personal interests and private life in public space. This problem becomes very actual in the conditions of the torn Ukrainian territories. A return to Ukrainian public space must be realized. Authentication of Ukraine as stranger other does not have historical grounds, and artificially formed on this time under act of the closed informative field. For destruction of isolation it is necessary to provide access of all territories to informative space of Ukraine, to put right the system communicative and another connections. A public sphere is called to save and provide freedom of private life.

Keywords: private space, public space, individual, collective, borders of private.

УДК 168

Л. Г. Комаха
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

ЛОГІКА НАУКОВОГО ПОШУКУ В ЕПІСТЕМОЛОГІЇ П. ФЕЙЄРАБЕНДА: СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ КОНТЕКСТ

Реферат. В статті досліджується проблема плюралізму наукового пошуку в епістемології методологічного анархізму П. Фейєрабенда. Виокремлюється принцип «проліферації» і аналізуються аргументи мови і метафори у визначенні раціональних смислів пізнання в контексті традицій культурно-інтелектуальної діяльності, що сприяє творчому розвитку індивідуальності вченого.

Ключові слова: логіка, методологічний анархізм, плюралізм, метафора, традиція, аргумент, мова.

В методології наукового пізнання привертає увагу нетрадиційність аргументації П. Фейєрабенда про неспівмірність теорій, яка разом з тим не анулює ідею спадкоємності в сфері одержання знання. Це означає: кожна теорія, створена безвідносно до результатів спостереження і експерименту, має свій власний досвід, який не співвідноситься з досвідами інших теорій. Тому факти, по суті, «продукуються» теоріями і відрізняються від останніх лише функціонально. Виходячи з цього висновку, П. Фейєрабенд постулює принцип проліферації (розмноження), який є вимогою конструювання максимально можливого числа теорій, здатних «розмножуватися». Неспівмірні до старих нові теорії завойовують своє «місце під сонцем» в процесі жорсткої конкурентної боротьби. Взаємна критика конфронтуючих позицій і забезпечує розвиток науки.

В результаті застосування принципу «проліферації» експериментальні дані підтверджують або спростовують теорію, а аргументи критики і відмова від альтернативних гіпотез елімінують факти, які потенційно не сумісні з даною системою знання. Природним і органічним наслідком проліферації виступає «плідний», або «продуктивний релятивізм», який включає можливість порівняння неспівмірних продуктів подібної «міфотворчості» під кутом зору їх істинності або правдоподібності. В результаті, виходячи з логіки вченого, гносеологічний плюралізм стає методологічною стратегією побудови моделей розвитку науки, а науковий пошук перетворюється в постійно зростаючий простір неспівмірних конструкцій, в якому кожна теорія є частиною однієї сукупності (цілісності). В результаті постає завдання виявити вплив тих факторів, які впливають на побудову наукової теорії.

Проблема методології наукового пізнання в її взаємозв'язку з соціокультурними факторами є предметом дослідження класиків постпозитивізму І. Лакатоса, П. Фейєрабенда, С. Тулміна та ін. В сучасних умовах аналізу цієї теми присвячені праці В.С. Стьопіна, М.Г. Ярошевського, В.Л. Храмової, Л.Дж. Коена, А.Л. Нікіфорова, С. Тальягамбе, О.А. Івіна та ін. Разом з тим постає необхідність розширити поле аналізу взаємозв'язку логіки і методології постпозитивізму та соціокультурних умов.